

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง
ในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

Factors Affecting Satisfaction in Group Membership of Rubber Farmers
in Sanam Chai Khet District, Chachoengsao Province

ทศพร แสนประเสริฐ¹ ชลาธร จูเจริญ^{1,*} สุภาภรณ์ เลิศศิริ¹ และ ปพิชญา จินตพิทักษ์สกุล¹
Tosaporn Sanprasert¹, Chalathon Choocharoen^{1,*} Supaporn Lertsiri¹
and Parpitchaya Chintapitaksakul¹

¹ ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

¹ Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Bangkok 10900

รับเรื่อง: 17 มีนาคม 2564 Received: 17 March 2021

ปรับแก้ไข: 10 พฤษภาคม 2564 Revised: 10 May 2021

รับตีพิมพ์: 14 พฤษภาคม 2564 Accepted: 14 May 2021

* Corresponding author: fagrchch@ku.ac.th

ABSTRACT: The objectives of this research were to study 1) basic demographic, economic, and social fundamental factors 2) perception about being membership of rubber farmer group and perception on management of rubber farmer group 3) factors affecting satisfaction in group membership of the rubber farmers and 4) problems and suggestions of members of the rubber farmers group in Sanam Chai Khet district, Chachoengsao province. The sample size of this study was 250 farmers. The questionnaire was the research instrument. The statistical analysis was frequency, percentage, mean, standard division, minimum, maximum, and Chi-square to test the relationship. The research revealed that most of the rubber farmers were female, had an average age of 54.01 years, graduated from high school or equivalent, and had marital status. The main occupation was a rubber plantation. The average rubber plantation area was 40.80 rai. The average number of labors used for rubber plantation was 4 people. The average monthly income was 48,000 Baht, and the average monthly expenditure was 28,868 Baht. The duration of being group membership of the rubber farmers was 6.88 years. The farmers received media exposure from radio, broadcasting, and announcement. The overall average perception about being membership was at a high level (2.38 scores). The overall average perception of the management of the rubber farmer group was at a high level (2.43 scores). The hypothesis test found that age, educational level, rubber plantation area, number of labors, membership period of rubber farmer group, income, expenses, media exposure, perception about being membership and perception on the management of rubber farmer group related to the satisfaction of the

farmer group membership at the statistical significance level of 0.01 and 0.05. The main problems for farmers were being in debt and tracking liabilities had been delayed.

Keywords: Group participation, rubber farmer, perception, satisfaction, Chachoengsao

Agricultural Sci. J. (2020) Vol. 51(3): 248–258

ว. วิทยา. กษ. (2563) 51(3): 248–258

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม 2) การรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางและการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง 3) ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 250 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด และทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ด้วยค่าไคสแควร์ ผลการวิจัย พบว่าเกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.01 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า สถานภาพสมรส อาชีพหลักทำสวนยางพารา มีพื้นที่ปลูกยางพาราเฉลี่ย 40.80 ไร่ จำนวนแรงงานเฉลี่ย 4 คน รายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 48,000 บาท รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 28,868 บาท เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางเฉลี่ย 6.88 ปี เปิดรับข่าวสารจากวิทยุ เสียงตามสาย และประกาศ มีการรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2.38 คะแนน) มีการรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2.43 คะแนน) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อายุระดับการศึกษา พื้นที่ในการปลูกยางพารา จำนวน

แรงงาน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง รายได้ รายจ่าย ช่องทางการเปิดรับข่าวสาร การรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และการรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และ 0.05 ปัญหาหลักของเกษตรกร คือ การติดตามหนี้ได้ล่าช้า

คำสำคัญ: การรวมกลุ่ม, ชาวสวนยางพารา, การรับรู้, ความพึงพอใจ, ฉะเชิงเทรา

บทนำ

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย โดยการผลิตรายางพาราเพื่อส่งออกให้กับอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของโลก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการใช้ยางธรรมชาติของโลก ส่งผลให้ประเทศไทยมีการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราไปทั่วทุกภาคของประเทศ ปัจจุบัน ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกยางพารารวมทั้งสิ้น 22,626,277 ไร่ (Office of Agricultural Economics, 2019) ส่งผลให้อาชีพการทำสวนยางพารากลายเป็นอาชีพที่สำคัญของเกษตรกรไทยและเป็นอาชีพที่ขึ้นอยู่กับภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศและของโลกเป็นสำคัญ ผลผลิตและกลไกราคายางพารามีผลต่อการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ทำให้เกษตรกรสนใจและ

หันมาปลูกยางพาราเพิ่มขึ้น ทั้งเกษตรกรที่ปลูกยางพาราอยู่เดิมและเกษตรกรที่ไม่เคยมีสวนยางมาก่อน แต่สถานการณ์ยางพาราในรอบปีที่ผ่านมา ราคาขายพาราได้มีการปรับตัวลดลงจากความผันผวนอันเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตมีมากเกินไปความต้องการ เนื่องมาจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลกและอุปทานยางของประเทศผู้ผลิตยางธรรมชาติที่เริ่มออกสู่ตลาดเพิ่มขึ้นจนเกิดอุปทานส่วนเกิน กรอบกับมีปัญหาเชิงโครงสร้างการผลิตยางพารา กล่าวคือ ยางพาราเป็นพืชที่พึ่งพาการส่งออก โดยผลผลิตส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 87 ส่งออกไปยังผู้ใช้อย่างในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศจีน ซึ่งเป็นผู้ใช้อย่างรายใหญ่ที่สุดของโลก และเป็นประเทศผู้นำเข้ายางพารารายใหญ่ของไทย ปัจจุบันประเทศจีนกำลังประสบกับปัญหาการชะลอตัวทางเศรษฐกิจ โดยราคาขายแผ่นดิบคุณภาพดีในปี พ.ศ. 2562 เท่ากับ 44.75 บาทต่อกิโลกรัม และราคาได้เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2561 ซึ่งมีราคาขายแผ่นดิบคุณภาพดี เท่ากับ 43.58 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 2.68 (Rubber Authority of Thailand, 2019) จากราคาดังกล่าว ปัจจุบันยังมีการขยายพื้นที่การปลูกสู่ภูมิภาคอื่น ๆ เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากภาคใต้ โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากสถานการณ์การผลิตดังกล่าว ส่งผลให้ตลาดยางพาราของเกษตรกรยังคงประสบปัญหาทั้งในด้านผลผลิตและด้านราคา โดยเกษตรกรไม่สามารถเป็นผู้กำหนดราคาหรือต่อรองราคากับตลาดได้ และส่วนใหญ่ยังคงถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบ รวมทั้งเกษตรกรชาวสวนยางพาราในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งได้รับผลกระทบด้านรายได้จากสวนยางพาราที่ลดลง ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางและครอบครัว มีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในการดำรงชีพ ดังนั้น ทางภาครัฐจึงได้มีมาตรการต่าง ๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและแก้ปัญหาาราคายาง และช่วยเหลือเกษตรกรชาวสวนยางที่ได้รับความเดือดร้อนจากสถานการณ์ราคายางพาราตกต่ำ ประกอบกับเกษตรกรชาวสวนยางได้ปรับตัวและ

มีแนวทางปฏิบัติที่ได้รับผลกระทบเชิงลบลดลงด้วยเช่นกัน ดังเช่น มาตรการการรวมกลุ่มหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกร ที่ดำเนินกิจการด้านยางพารา และสร้างเครือข่ายเพื่อรวบรวมและจำหน่ายยางพารา สอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมเกษตรกรชาวสวนยางในรูปแบบกลุ่มของรัฐ และการยางแห่งประเทศไทยจึงได้กำหนดกลยุทธ์การสร้างกลไกรักษาเสถียรภาพราคายาง เพื่อส่งเสริมสถาบันเกษตรกรชาวสวนยาง อันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งต่อเกษตรกรชาวสวนยางพาราและกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยการร่วมกันจำหน่ายและร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิต ซึ่งทำให้สามารถสร้างอำนาจการต่อรองกับผู้ซื้อและที่สำคัญ เกษตรกรชาวสวนยางพาราสามารถรวมกันเป็นกลุ่ม ร่วมกันบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ สามารถทำการตลาดได้ และลดผลกระทบจากการปรับตัวลดลงของราคายาง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรเมื่อเกษตรกรได้รวมกลุ่ม โดยศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบสาเหตุและความสัมพันธ์ที่จะส่งผลต่อความพึงพอใจ เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ที่ปฏิบัติงานด้านส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรหรือผู้ที่สนใจ เช่น การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้นใหม่และการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรต่อไป เป็นต้น

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ได้มีการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับยางพาราในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขตจากจำนวนประชากร 670 คน (Sanam Chai Khet Agricultural Land Reform Cooperatives Limited, 2019) โดยคำนวณหาจำนวนตัวอย่างจากสูตรของ Yamane (1976) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จากนั้น เลือกสุ่มตัวอย่างโดยการจับฉลาก และสุ่มตาม

ระดับชั้น (Stratified random sampling) ของจำนวนเกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง จำนวน 3 กลุ่ม คือ 1) สมาชิกตัวอย่างสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสนามชัยเขต จำกัด จำนวน 175 ราย 2) สมาชิกตัวอย่างสหกรณ์ยางพาราสนามชัยเขต จำกัด จำนวน 53 ราย และ 3) สมาชิกตัวอย่างสหกรณ์ยางพาราแปดริ้ว จำกัด จำนวน 22 ราย รวมทั้งสิ้น 250 ราย ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลจากเดือนพฤษภาคม ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นโดยการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้น นำมาจัดทำแบบสอบถามให้สอดคล้องกับตัวแปรตามสมมติฐาน และตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ถูกวิเคราะห์โดยทดสอบกับเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราที่เป็นสมาชิกสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มเกษตรกร กับเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องของแบบสอบถาม และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.957

แบบสอบถามถูกสร้างขึ้น โดยอาศัยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตอนที่ 2 การรับรู้เกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางฯ และการรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

การวัดตัวแปร

การรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางและการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ถูกประเมินโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) วัด 3 ระดับในแต่ละด้าน คือ มีระดับการรับรู้มาก (3 คะแนน) การรับรู้ปานกลาง (2 คะแนน) และการรับรู้น้อย (1 คะแนน) โดยกำหนดช่วงคะแนนและความหมายเป็นรายข้อ ดังนี้

- 2.34 – 3.00 เกษตรกรมีการรับรู้ระดับมาก
- 1.67 – 2.33 เกษตรกรมีการรับรู้ระดับปานกลาง
- 1.00 – 1.66 เกษตรกรมีการรับรู้ระดับน้อย

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ความพึงพอใจของเกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางถูกประเมินโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า วัด 3 ระดับ ในแต่ละด้าน คือ มีระดับความพึงพอใจมาก (3 คะแนน) ความพึงพอใจปานกลาง (2 คะแนน) และความพึงพอใจน้อย (1 คะแนน) โดยกำหนดช่วงคะแนนและความหมายเป็นรายข้อ ดังนี้

- 2.34 – 3.00 ระดับความพึงพอใจมาก
- 1.67 – 2.33 ระดับความพึงพอใจปานกลาง
- 1.00 – 1.66 ระดับความพึงพอใจน้อย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบสอบถามถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม การรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม การบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง และปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง โดยวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าสูงสุด (Maximum) และทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางโดยใช้สถิติค่าไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และร้อยละ 95

ผลการทดลองและวิจารณ์

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง

เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เป็นสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 54.01 ปี ระดับการศึกษาสูงสุด คือ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า สถานภาพสมรส ประกอบอาชีพหลักทำสวนยางพารา มีพื้นที่ปลูกยางเฉลี่ย 40.80 ไร่ มีแรงงานที่ใช้ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 4 คน มีรายได้เฉลี่ย 48,000 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายเฉลี่ย 28,868 บาทต่อเดือน เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางเฉลี่ย 6.88 ปี และมีการเปิดรับข่าวสารของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางจากวิทยุกระจายเสียง เสียงตามสาย และประกาศ อย่างไรก็ตาม แม้เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง แต่ก็ได้รับการศึกษา ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกยางพารา การจำหน่ายผลผลิตยางพารา และเห็นถึงประโยชน์ในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ชาวสวนยาง ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง การรับรู้เกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.38 จากการศึกษารายด้านยังพบว่า การรวมกลุ่มเพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมที่สมาชิกพึงมีส่วนร่วม มีคะแนนเฉลี่ย 2.42 การรวมกลุ่มเพื่อเสนอความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมที่สมาชิกพึงมีส่วนร่วมในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 2.42 การรวมกลุ่มเพื่อปฏิบัติและดำเนินงานในการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมที่สมาชิกพึงมีส่วนร่วม มีคะแนนเฉลี่ย 2.39 การรวมกลุ่มเพื่อรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมที่สมาชิกพึงได้รับ มีคะแนนเฉลี่ย 2.35 และการรวมกลุ่มเพื่อตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมที่สมาชิกพึงมีส่วนร่วม ระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ย 2.32 (Table 1) ซึ่งเกษตรกรมีความเห็นว่า การรวมกลุ่มในรูปแบบของสหกรณ์ จะทำให้สมาชิกเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เนื่องด้วยการดำเนินงานในรูปแบบของสหกรณ์นั้น สมาชิกได้เกิดกระบวนการในการทำงานร่วมกันด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามหลักการ วิธีการ และอุดมการณ์ของสหกรณ์ จึงส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์และสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันของสมาชิกหรือเกษตรกรในชุมชน อันนำไปสู่สภาพแวดล้อมที่ดีทางสังคม

Table 1 Perception of being membership of rubber farmer group

Perception of being membership of rubber farmer group	\bar{X}	SD	Level
Monitoring and evaluation of all activities	2.42	0.62	High
Making decision in all activities	2.32	0.66	Moderate
Implementing in all activities	2.39	0.60	High
Receiving benefits from all activities	2.35	0.64	High
Expressing opinion in all activities	2.42	0.57	High
Overall	2.38	0.52	High

SD = standard deviation

การรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กร กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง

เกษตรกรมีการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.43 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า เกษตรกรมีการรับรู้ด้านการบริหารบุคลากรและสมาชิกอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.49 โดยรับรู้ถึงการให้ความเชื่อมั่นต่อสมาชิก สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ดี และสามารถติดต่อสื่อสารได้ดี ด้านการบริหารข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.48 โดยกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางมีการให้ข้อมูลที่เที่ยงตรงและทันสมัยเพื่อประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิก (Table 2) ด้านการบริหารคุณธรรมและจริยธรรมของบุคลากรในหน่วยงานอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.48 โดยรับรู้ถึงการบริหารจัดการและส่งเสริมให้บุคลากรและสมาชิกด้วยจิตสำนึกที่ดีงาม มีความรับผิดชอบ และเอาใจใส่หน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.44 โดยการให้สมาชิกมีสิทธิเท่าเทียมกันอย่างสม่ำเสมอ เคารงครัด และชัดเจน ด้านการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.40 โดยรับรู้ถึงความโปร่งใสเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณสู่สมาชิก และมีการคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิ

และผลประโยชน์ของสมาชิก ด้านการบริหารงานทั่วไปอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.37 โดยรับรู้ถึงการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง วางแผน ปฏิบัติตามแผน และประเมินผล ด้านการบริหารทรัพยากรหรือวัสดุอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.35 โดยพบว่า มีการควบคุมดูแล และบำรุงรักษาอุปกรณ์ วัสดุ พัสดุ สถานที่ สินค้า การบริการ และทรัพยากรอื่น ๆ ของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง ทั้งนี้ จากการศึกษายังพบว่า เกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางมีความเกี่ยวข้องข้องกับการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง โดยมีการเข้ามารับรู้การบริหารงานของกลุ่ม ทำให้เห็นภาพการทำงานทุกกระบวนการ

Table 2 Perception of management of rubber farmer group

Perception of management of rubber farmer group	\bar{X}	SD	Level
Human resource management	2.44	0.49	High
Budget management	2.40	0.49	High
Resource or equipment management	2.35	0.49	High
General administration	2.37	0.49	High
Moral / ethics management	2.48	0.50	High
Personnel and member management	2.49	0.52	High
Information management	2.48	0.48	High
Overall	2.43	0.43	High

SD = standard deviation

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา (Table 3) พบว่า ปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางฯ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา พื้นที่ในการปลูกยางพารา และจำนวนแรงงาน มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) เช่นเดียวกับระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง รายได้ รายจ่าย และช่องทางการเปิดรับข่าวสารที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P < 0.01$)

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า อายุของเกษตรกรมีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางฯ ($P < 0.05$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewunruan (2004) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของสมาชิกต่อการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขสกลนคร จำกัด เนื่องจากเกษตรกรอายุมากต้องการได้รับความมั่นคงในการเป็น

สมาชิกกลุ่มมากกว่าเกษตรกรที่อายุน้อย นอกจากนี้ อิทธิพลของระดับการศึกษา และระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง ที่มีต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางฯ ($P < 0.01$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Peanvithaya (2009) ที่ศึกษาความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำกัด สำหรับรายได้และรายจ่ายของเกษตรกรที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางฯ ($P < 0.01$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sombatsri (2006) ที่ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกยางพาราในจังหวัดนครพนม ทั้งนี้ เกษตรกรเชื่อว่าหากสมาชิกมีรายจ่ายน้อยจะทำให้มีเงินเก็บมากขึ้น ซึ่งกลุ่มอายุของสมาชิกในการปลูกยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนใหญ่เป็นช่วงวัยทำงาน มีระดับการศึกษาในระดับปานกลาง และมีประสบการณ์สูงในการปลูกยางพารา ถึงแม้ว่าจะมีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มเฉลี่ยไม่นาน แต่สิ่งที่สมาชิกกลุ่มให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกคือ การมีสิทธิเท่าเทียมกันของสมาชิก มีการคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิ และผลประโยชน์ของสมาชิก รวมถึงโอกาสในการเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องการปลูกและผลิตยางพาราอีกด้วย

Table 3 Factors affecting satisfaction in group membership of the rubber farmer in Sanam Chai Khet district, Chachoengsao province

Factors	χ^2	P-value	Significance
Personal data			
Age	10.317*	0.035	Sig.
Education	15.915*	0.014	Sig.
Period of being the rubber farmer group membership	16.740**	0.011	Sig.
Income	23.239**	0.001	Sig.
Expenses	21.042**	0.002	Sig.
Rubber plantation areas	12.539*	0.051	Sig.
Number of labors used for the rubber plantation	18.194*	0.020	Sig.
Receiving news media exposure	48.752**	0.000	Sig.
Participation of the rubber farmer group membership			
	86.669**	0.000	Sig.
Management of the rubber farmer group organization			
	133.893**	0.000	Sig.

* Significance at the level of 0.05, ** Significance at the level of 0.01

จากข้อมูลพื้นที่ปลูกยางพาราและจำนวนแรงงานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีจำนวนแรงงานที่ใช้ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 4 คน ซึ่งพอเพียงพอต่อการปลูกและผลิดยางพารา ผลการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Somboonsuke (2010) ที่พบว่า แรงงานครัวเรือน 1 คน สามารถปฏิบัติงานในขนาดพื้นที่สวนยางพาราที่ถือครองเฉลี่ย 14.20 ไร่ นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีรายได้เฉลี่ย 48,000 บาทต่อเดือน และมีรายจ่ายเฉลี่ย 28,868 บาทต่อเดือน โดยมีรายได้มากกว่ารายจ่าย แสดงให้เห็นว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความพอใจในการเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่งผลให้เกษตรกรยังคงเป็นสมาชิกอย่างต่อเนื่อง โดยมีอายุสมาชิกกลุ่ม

เกษตรกรชาวสวนยางเฉลี่ย 6.88 ปี นอกจากนี้ ยังมีช่องทางการเปิดรับข่าวสารและติดต่อสื่อสารที่ดี เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางมีการให้ข้อมูลที่เที่ยงตรงและทันสมัย เพื่อประชาสัมพันธ์ให้กับสมาชิกในกลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาของ Dechaphon (2015) ที่รายงานความพึงพอใจของสมาชิกต่อคุณภาพการให้บริการของสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองกอก จำกัด ที่มีการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับสมาชิกกลุ่ม และสมาชิกสามารถเข้าถึงการบริการจัดการได้อย่างถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์ และสอดคล้องกับ Sirisom (2016) ที่รายงานปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้กลุ่มหรือองค์กรเกษตรกรประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบในทิศทางเดียวกัน โครงสร้างการดำเนินงานขององค์กรควรมีความชัดเจนและมีองค์ประกอบที่พอเหมาะ การเข้ามารวมกลุ่มกันของสมาชิกที่ริเริ่มก่อตั้ง

และผู้ที่จะเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกใหม่ควรให้เข้าไปโดยสมัครใจ ความซื่อสัตย์สุจริตของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มในทุกระดับ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงานกลุ่ม การดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของกลุ่มที่สร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกของกลุ่ม เงินทุนของกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือและดูแลการทำงานของกลุ่ม การจัดฝึกอบรมและให้ความรู้ และการทำธุรกิจแบบครบวงจรของกลุ่ม

การรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 2.38) ซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P < 0.01$) โดยอาจเป็นผลมาจากทัศนคติ ความต้องการการมีส่วนร่วม ตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมประชุม ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินตรวจสอบ รวมถึงการปรับตัวของสมาชิก ที่เน้นในด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมกลุ่มเป็นสมาชิก สอดคล้องกับ Suphajaroenkool *et al.* (2019) ที่ศึกษาเกี่ยวกับสหกรณ์กองทุนสวนยาง: ยุทธวิธีการดำรงชีพของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ภายใต้สถานการณ์ราคายางที่ผันผวน กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่รายงานไว้ว่า เกษตรกรหรือสมาชิกสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการผลผลิตของตนเอง โดยการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของสหกรณ์ เนื่องจากสหกรณ์เป็นองค์กรของสมาชิกทุกคน ดังนั้น สมาชิกจึงมีส่วนสำคัญในการร่วมกันบริหารจัดการสหกรณ์ ตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมประชุม ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินตรวจสอบ และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงในการดำรงชีพ

การรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 2.43) ซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจในการ

รวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P < 0.01$) เนื่องจากความพึงพอใจเป็นผลมาจากทัศนคติ การรับรู้ และการปรับตัวของสมาชิก ที่เน้นในด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมกลุ่มเป็นสมาชิก ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่มีการรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางอยู่ในระดับมาก ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางอยู่ในระดับมาก โดยสิ่งที่สมาชิกกลุ่มให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ประกอบด้วย การให้สมาชิกมีสิทธิเท่าเทียมกันโดยสม่ำเสมออย่างเคร่งครัดและชัดเจน มีการคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิ และผลประโยชน์ของสมาชิก มีการควบคุม ดูแล และบำรุงรักษาอุปกรณ์ วัสดุ พืช วัสดุ สถานที่ สินค้า การบริการ และทรัพยากรอื่น ๆ ของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง มีการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงวางแผน ปฏิบัติตามแผน และประเมินผลอย่างเป็นระบบ มีการบริหารจัดการและส่งเสริมให้บุคลากรและสมาชิกด้วยจิตสำนึกที่ดีงาม มีความรับผิดชอบ และเอาใจใส่หน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีการให้ความเชื่อมั่นต่อสมาชิก และสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ดี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Dechaphon (2015) ที่พบว่าความพึงพอใจของสมาชิกต่อคุณภาพการให้บริการของสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินหนองกอก จำกัด ซึ่งเป็นองค์กรธุรกิจแห่งหนึ่งที่กำลังพัฒนาธุรกิจการให้บริการในปัจจุบันมีรูปแบบการให้บริการหรือกิจกรรมขององค์กรที่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกและกลุ่มเกษตรกรทั่วไป เช่น การให้บริการสินเชื่อ ธุรกิจรับฝาก เงินออมทรัพย์ และการจำหน่ายสินค้าเพื่อการเกษตร เป็นต้น ซึ่งผู้รับบริการหรือสมาชิกที่เข้ามาใช้บริการมีทัศนคติและระดับความพึงพอใจต่อภาพรวมการให้บริการของสหกรณ์ที่แตกต่างกันไป และความพึงพอใจยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเข้ามาใช้บริการของสมาชิก ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาของสหกรณ์

ปัญหาและอุปสรรค

กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางประสบปัญหาเกี่ยวกับการติดตามหนี้ได้ล่าช้า เนื่องจากสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร พบปัญหาการรวบรวมผลผลิตจากยางแผ่นดิบได้ลดลง เนื่องจากสมาชิกปรับเปลี่ยนไปทำยางก้อนถ้วยและน้ำยางสดเพิ่มขึ้น มีข้อจำกัดในการสมัครสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรที่รับเฉพาะในพื้นที่ที่จำกัด ทำให้เกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกยางนอกเขตพื้นที่ที่กำหนดไม่สามารถสมัครสมาชิกได้ จึงมีสถานะเป็นสมาชิกสมทบ ทำให้สมาชิกสมทบที่นำยางมาจำหน่ายที่กลุ่มฯ เป็นประจำไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนหรือเงินปันผลหมุนเวียน และการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกสมทบที่อยู่นอกพื้นที่ยังไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ กลุ่มควรวัดการส่งเสริมอบรมให้ความรู้แก่สมาชิก สร้างจิตสำนึกในการรวมกลุ่มและการดำเนินงานของกลุ่ม และช่วยเหลือให้สมาชิกสามารถจำหน่ายผลผลิตยางได้เพิ่มมากขึ้นด้วย

สรุป

เกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.01 ปี มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า สถานภาพสมรส ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลัก มีพื้นที่สวนยางถือครองเฉลี่ย 40.80 ไร่ ไร่ใช้แรงงานในการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 4 คน มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 48,000 บาท ขณะที่ มีรายจ่ายต่อเดือนเฉลี่ย 28,868 บาท เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางเฉลี่ย 6.88 ปี เปิดรับข่าวสารของกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางจากวิทยุกระจายเสียง เสียงตามสาย และประกาศ โดยในภาพรวม สมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางมีการรับรู้การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 2.38) และมีการรับรู้ในการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 2.43) ผลการทดสอบสมมติฐาน ยังพบว่า อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง รายได้ รายจ่าย พื้นที่ปลูกยางพารา จำนวนแรงงาน

ช่องทางการเปิดรับข่าวสาร การรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง และการรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยาง ปัญหาที่พบโดยส่วนใหญ่ คือ กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางประสบปัญหาเกี่ยวกับการติดตามหนี้ได้ล่าช้า รวบรวมผลผลิตจากยางแผ่นดิบได้ลดลง และข้อจำกัดด้านพื้นที่ในการรับสมัครสมาชิก ข้อเสนอแนะในงานวิจัยคือ ควรมีการขยายพื้นที่ในการรับสมัครสมาชิกให้ครอบคลุมเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง และสร้างกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางเพื่อเพิ่มการรับซื้อยางก้อนถ้วยหรือน้ำยางสด

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางประเภทสหกรณ์การเกษตรในปัจจุบันที่อยู่ในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา สำหรับความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- Dechaphon, N. 2015. Member Satisfaction towards Service Quality of Nong Kok Land Reform Agricultural Cooperative Ltd. MS Thesis, Thammasat University, Bangkok. (in Thai)
- Kaewunruan, M. 2004. Comparative Member Satisfaction toward Service of Sakon Nakhon Public Health Saving and Credit Cooperative Limited. MBA Thesis, Kasetsart University, Bangkok. (in Thai)
- Office of Agricultural Economics. 2019. Para rubber plantation. Available Source: <http://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/prcaidata/files/para%20rubber61.pdf>, March 13, 2021.
- Peanvithaya, P. 2009. Members' Satisfaction on the Services of the Thrift and Credit Cooperative of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives Limited. MS Thesis, Kasetsart University, Bangkok. (in Thai)
- Rubber Authority of Thailand. 2019. Thailand rubber price. Available Source: <http://www.raot.co.th/rubber2012/menu5.php>, March 13, 2021
- Sanam Chai Khet Agricultural Land Reform Cooperatives Limited. 2019. Lat Krating, Sanam Chai Khet, Chachoengsao.
- Sirisom, P. 2016. Knowledge Management Action Plan 2016. KM Plan, Nakhon Sawan Rajabhat University, Nakhon Sawan. (in Thai)
- Sombatsri, P. 2006. Farmers, Satisfaction towards Rubber Extension Project in Nakhon Phanom Province. MS Thesis, Kasetsart University, Bangkok. (in Thai)
- Somboonsuke, B. 2010. Smallholding Farm Management in Songkhla Province. Department of Agricultural Development, Faculty of Natural Resources, Prince of Songkla University, Songkhla. (in Thai)
- Suphajaroenkool, A., U. Parinyasutinun, K. Laeheem and B. Somboonsuke. 2019. Rubber fund cooperatives: livelihood strategy of rubber planters under the situation of rubber's price fluctuation case study of Baan Wang Pa, Thung Tam Sao, Hat Yai, Songkhla. JHUSO UBRU. 10(2): 248–258. (in Thai)
- Yamane, T. 1976. Statistics: An Introductory Analysis. 2nd edition. Harper and Row, New York, USA.